

Innspill til ny nasjonal digitaliseringsstrategi

Forvaltning av arkiv og dokumentasjon påvirkes og utfordres av digital teknologiutvikling og innovasjon. Et kjennetegn ved digitalisering er volumet av allestedsværende data, ubegrenset tilknytning og massiv prosesseringskraft. Disse egenskapene utfordrer måten vi er i stand til å opprettholde opphavssituasjon (proveniens), det vil si hvordan og hvorfor arkiv oppstår, videre om vi er i stand til å bekrefte tillit (autentisitet, integritet og pålitelighet) til arkiv over tid, og til slutt at vi klarer å opprettholde arkivets anvendbarhet over tid. Disse prinsippene ligger til grunn for viktige verdier vi har i samfunnet om blant annet åpenhet, etterprøvbarehet, rettssikkerhet og identitet. Digitaliseringens innvirkning på tilliten til arkivene er derfor også en samfunnsutfordring.

Samtidig er forvaltning av arkiv og dokumentasjon med på å sette premisser og være en bidragsyter for hvordan digitalisering gjennomføres. Digitalisering betyr blant annet at bruk av digital teknologi og data endrer måten man løser oppgaver. Data (binære) har ikke mening før de settes i kontekst og kan leses som informasjon. Informasjon som forklarer handlinger og hendelser er dokumentasjon, og dersom dokumentasjonen skal tas vare på over tid er den et arkiv. Arkivfaglige prinsipper anvendt på data som også er arkiv er en bidragsyter til å opprettholde tillit til data og digitalisering. Et grunnleggende mål knyttet til digitalisering har vært at data skal kunne deles og gjenbrukes. Arkivfaglige prinsipper bør også være del av forutsetningen for gjenbruk av data. Undersøkelser viser at manglende kunnskap om egne data kan ha konsekvenser lokalt for evne til å ivareta egen økonomi og forsvarlig drift.

21. november i år la Riksrevisjonen frem en rapport som viser at myndighetenes tilrettelegging for deling og gjenbruk av data i forvaltningen ikke er tilfredsstillende. Dette viser viktigheten av tilrettelegging for gjenbruk og deling av data. Også rapportene om digitalisering i politiet og om helseplattformen som ble publisert, omtaler arkiv og viser til store mangler og utfordringer.

Arkivforskriften stadfester i § 23 og § 24 at depotinstitusjoner plikter å gjøre deponert materiale tilgjengelig. Materialet skal gjøres tilgjengelig både for opprinnelig arkivskaper (§ 23) og for allmennheten (§ 24). Særlig når det gjelder allment innsyn (§ 24) er arkivforskriften medium-nøytral, den skiller altså ikke mellom analogt eller digitalt materiale. Statlig sektor kan løse sine oppgaver innen de tjenester som vil tilbys av Digitalarkivet, da det skal omfatte en depotordning og en innsynsløsning. Men for kommunal sektor må innsynstjenester bygges på toppen, og noe en selv må stå for. Da må det betydelige utviklingsmidler til.

Den nye digitaliseringsstrategien må sørge for at landets digitale depotordninger styrkes og gjøres i stand til å håndtere den ønskede digitale transformasjonen offentlig forvaltning ellers skal gjennom. Arkiv og dokumentasjon er informasjon om prosesser og beslutninger knyttet til handling, oppgaveløsning og maktutøvelse i samfunnet. Denne informasjonen produseres, tilgjengeliggjøres og gjenbrukes hovedsakelig digitalt.

I Norge, og i arkivsektoren som vi kjenner best til, er det nødvendig at det blir et bedre samspill og samarbeid rundt nasjonale digitale fellesløsninger. Dette må fungere på tvers av

de statlige etatene, men også med involvering rettet mot interkommunale arkivinstitusjoner, byarkiver eller offentlig sektor generelt. Det er ikke hensiktsmessig om flere utvikler samme type løsning hver for seg.

Det bør være et større digitalt samarbeid mellom kommuner og fylker, men også på tvers i statlig sektor. Det må være tydelige bestillinger fra departementene på hvem som skal gjøre hva. Eksempelvis hvem som skal arbeide med å digitalisere kulturarven, eller hvem som har ansvaret for arkivering og langtidsbevaring av arkivverdige data.

Fellestjenestene er ikke gode nok nå, og det utvikles løsninger som kommuner og fylker skal bruke uten hensyn til arkivfunksjonalitet, ansvar for arkivering, journalføring og bevaring av dokumentasjon. Det skaper store utfordringer, og gjør at dokumentasjon og data går tapt.

Noen eksempler på statlige løsninger som brukes av «alle» kommuner eller fylker og ikke inneholder arkivfunksjonalitet er KOBO (husbanken), Idrettsanlegg.no (spillemidler/tippemidler), kulturtanken (DKS), landbrukstilskudd.

Når det utvikles nasjonale fellesløsninger som skal brukes av alle, så burde det være et krav om at arkivfunksjonalitet skal ivaretas i systemet – det bør kunne hentes ut offentlig journal og tas uttrekk derfra. Derfor må depotinstitusjonenes evne til å tilby tilgang til deponerte digitale arkiver styrkes, både for organet som eier arkivet så vel som allmennheten generelt. Det må også være tydelig hva som er Digitalarkivets oppgave og rolle overfor kommunale og fylkeskommunale arkiver, eller privatarkiver.